

**Зеленська М.І.,**  
**здобувач кафедри бухгалтерського обліку і аудиту,**  
**Державний вищий навчальний заклад**  
**«Українська академія банківської справи НБУ»**

## НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ МІЖБАНКІВСЬКОГО РИНКУ

**Постановка проблеми.** Міжбанківський ринок як один із сегментів фінансового ринку виконує ряд дуже важливих функцій, що пов'язані з процесом трансформації фінансових ресурсів та їх перерозподілом в межах банківського сектору. Його значення важко переоцінити як для окремих комерційних банків, для яких він виступає джерелом додаткової ліквідності, так і для банківської системи в цілому, оскільки саме цей ринок є найбільш важливою ланкою передавального механізму монетарної політики і забезпечує розповсюдження ефекту від здійснюваних монетарних заходів по всій банківській системі.

Як наслідок, ефективність міжбанківського ринку є однією із передумов стабільності не тільки окремих комерційних банків, а й банківського сектору загалом, і тому важливою задачею сьогодні є розробка комплексу методів і засобів для її оцінки. У той же час, робота за даним напрямком неможлива без попереднього з'ясування сутності міжбанківського ринку, визначення його меж та структури.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Дослідженню сутності міжбанківського ринку та питань, пов'язаних із його функціонуванням, приділено увагу у працях таких вітчизняних науковців, як А. А. Афанасьєв, М. М. Буднік, В. В. Васильєва, В. В. Венгер, Н. О. Волгіна, О. М. Іваницька, В. М. Іванов, Д. І. Коваленко, С. О. Маслова, О. А. Опалов, В. І. Міщенко, Н. Г. Слав'янська, О. Ю. Смолянська, А. І. Щетинін. Учені різних країн погоджуються із зростаючою роллю міжбанківського ринку в процесі забезпечення ефективного функціонування світової економіки в цілому. Однак між ними немає єдиної думки щодо трактування сутності міжбанківського ринку, який вони визначають по-різному, виходячи із специфіки своїх наукових досліджень.

**Постановка завдання.** Метою даної статті є аналіз існуючих науково-методичних підходів до визначення міжбанківського ринку як економічної категорії та оцінка їх вичерпності для подальшого дослідження ефективності функціонування цього ринку і його суб'єктів.

**Виклад основного матеріалу дослідження.** У своїх роботах переважна більшість науковців розглядають міжбанківський ринок як частину грошового ринку, де тимчасово вільні грошові ресурси кредитних установ залучаються і розміщуються банками між собою переважно у формі міжбанківських депозитів на короткі терміни (табл. 1).

Таблиця 1

### Аналіз науково-методичних підходів до визначення міжбанківського ринку як економічної категорії

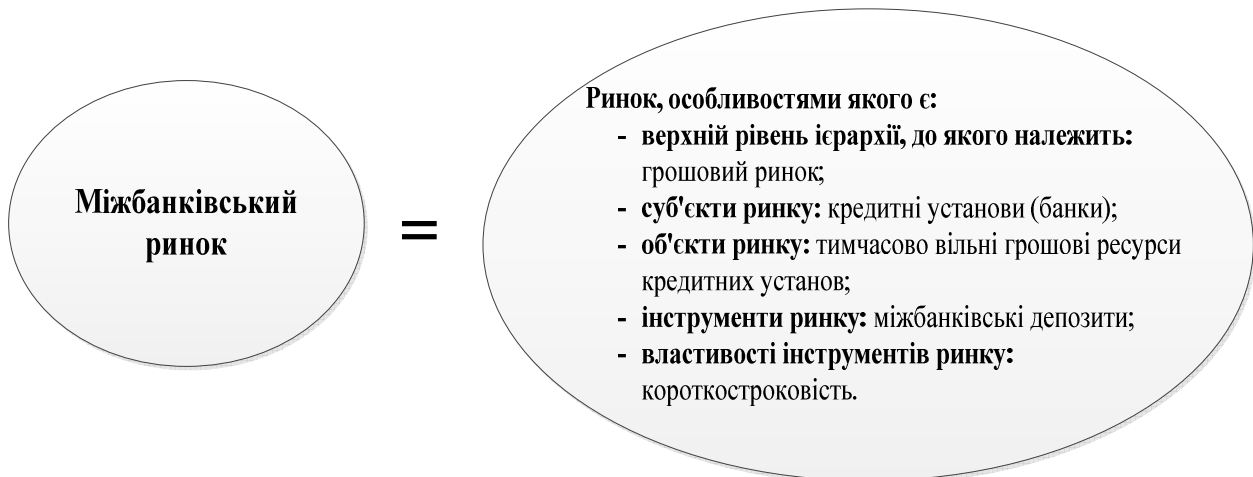
1	Автор	Визначення
1	2	3
Вітчизняні джерела	Афанасьєв А. А.	Частина фінансового ринку, де тимчасово вільні грошові ресурси кредитних установ залучаються і розміщуються банками між собою переважно у формі міжбанківських депозитів на короткі терміни [1].
	Буднік М. М.	Частина грошового ринку, де тимчасово вільні грошові ресурси кредитних установ залучаються і розміщуються банками між собою переважно у формі міжбанківських депозитів на короткі терміни [2].
	Васильєва В. В.	Частина грошового ринку, де тимчасово вільні грошові ресурси кредитних установ залучаються і розміщуються банками між собою переважно у формі міжбанківських депозитів на короткі терміни [3].
	Венгер В. В.	Ринок, на якому залучаються та розміщуються міжбанківські кредити, у тому числі кредити НБУ та комерційних банків [4].
	Волгіна Н. О.	Частина грошового ринку, на якій тимчасово вільні кошти кредитних установ залучаються і розміщуються банками між собою переважно у формі міжбанківських депозитів на короткі строки (в основному 1, 3 і 6 місяців) [5].
	Іваницька О. М.	Частина грошового ринку, де тимчасово вільні грошові ресурси кредитних установ залучаються і розміщуються банками між собою переважно у формі міжбанківських депозитів на короткі терміни [6].

продовження табл. 1

1	2	3
	Іванов В. М.	Частина ринку позикових капіталів, де тимчасово вільні грошові ресурси кредитних установ залучаються і розміщуються банками між собою переважно у формі міжбанківських депозитів на короткі строки [7]. Міжбанківський ринок, на якому залучаються і розміщуються міжбанківські кредити, зокрема, кредити НБУ і комерційних банків [7].
	Коваленко Д. І.	Частина грошового ринку, де тимчасово вивільнені грошові ресурси кредитних установ розміщуються між собою з метою врівноваження міжбанківського платіжного обороту. Частина фінансового ринку, де тимчасово вільні грошові ресурси кредитних установ залучаються і розміщуються банками між собою переважно у формі міжбанківських депозитів на короткі терміни [8].
	Маслова С. О., Опалов О. А.	Частина грошового ринку, де тимчасово вільні грошові ресурси кредитних установ залучаються і розміщуються банками між собою переважно у формі міжбанківських депозитів на короткі терміни [9].
	Міщенко В. І., Слав'янська Н. Г.	Частина ринку позикових капіталів, на якому тимчасово вільні грошові ресурси кредитних установ залучаються і розміщуються банками між собою у формі міжбанківських депозитів чи кредитів [10].
	Смолянська О. Ю.	Є частиною ринку позикових капіталів (грошового ринку), де тимчасово вільні грошові ресурси кредитних інститутів залучаються і розміщуються банками між собою переважно у формі короткострокових міжбанківських депозитів [11].
	Щетинін А. І.	Це ринок, на якому суб'єктами виступають банки, а суть операцій зводиться до того, що одні банки розміщують свої тимчасово вільні кошти, а інші їх отримують на умовах платності, терміновості і повернення, тобто один банк надає іншому короткостроковий кредит [12].
Російські джерела	Белоглазова Г., Кроливецька Л.	Представляє собою сукупність відносин між банками щодо взаємних короткострокових запозичень. На ньому відбувається перерозподіл коротких і надкоротких банківських ресурсів [13].
	Жуков Є. Ф.	Це частина ринку позикового капіталу, де тимчасово вільні грошові ресурси кредитних установ залучаються і розміщуються банками переважно у формі міжбанківських депозитів на визначені строки [14].
	Янковський К. П.	Ринок, де тимчасово вільні грошові ресурси кредитних установ залучаються і розміщуються між банками, переважно у формі міжбанківських депозитів, на короткі строки [15].
Зарубіжні джерела	Ентоні С.	Угоди між банками [16].
	Еун Ч., Реснік Б.	Міжбанківський ринок – це мережа кореспондентських взаємозв'язків між великими комерційними банками, що мають кореспондентські рахунки один у одному [17].
	Мадуро Д.	Ринок, що забезпечує обмін валютами між банками [18].
	Міжнародний валютний фонд	Є особливим сегментом грошового ринку, на якому банки надають кредити і позики один одному. Цей ринок дозволяє банкам, котрі мають надлишок ліквідності, надавати ці кошти в борг банкам, що відчувають брак засобів, часто на умовах «овернайт» і зазвичай без забезпечення [19].
	Роберст Р.	Короткостроковий грошовий ринок, на якому банки надають позики один одному задля балансування тимчасових надлишків та нестач ресурсів [20].
	Серкю П.	На міжбанківському ринку учасники укладають угоди із банками та корпораціями, що добре відомі один одному і мають письмові домовленості щодо вільного проведення операцій між собою на умовах спот та форвард [21].
Хоуелс П., Бейн К.	Міжбанківський ринок – це ринок, за допомогою якого банки здійснюють запозичення один у одного. Він надає окремим банкам можливість розміщення надлишкових коштів та є джерелом залучення ресурсів у випадку їх зменшення [22].	

Джерело : розроблено автором

Для того, щоб з'ясувати вичерпність розглянутого вище визначення у контексті даного дослідження, нами було застосовано метод логіко-графічного структурування, який дав змогу виявити ряд ознак, які вирізняють міжбанківський ринок з-поміж інших ринків, і представити їх у вигляді логіко-графічної схеми (рис. 1).



**Рис. 1. Логіко-графічна схема співвідношення між категорією «міжбанківський ринок» та її визначенням**

*Джерело : розроблено автором*

Як бачимо із наведеної схеми, найбільш важливими сутнісними характеристиками міжбанківського ринку, про які йдеться у визначенні, є його приналежність до більш високого за рівнем ієрархії утворення – грошового ринку, наявність суб'єктів, об'єктів та інструментів ринку із притаманними їм властивостями. Присутність цих ознак у визначенні міжбанківського ринку безперечно дає можливість розглядати його як сукупність економічних відносин з приводу купівлі-продажу специфічних товарів, що вказує на правомірність застосування поняття «ринок», однак, на нашу думку, перелік об'єктів та інструментів ринку, про які йдеться у визначенні, не є вичерпним.

У такому трактуванні поняття «міжбанківський ринок» фактично ототожнюється із міжбанківським кредитним ринком, що в рамках поставленої мети не є прийнятним. Тому із розглянутим вище визначенням ми можемо погодитися лише частково, зауваживши, що, на наш погляд, міжбанківський ринок дійсно є сегментом грошового ринку, на якому відбувається взаємодія між фінансово-кредитними установами (банками) з приводу купівлі-продажу короткострокових інструментів ринку. Однак поряд з цим, ми схильні вважати, що, по-перше, спектр інструментів міжбанківського ринку є більш широким і не обмежується лише міжбанківськими депозитами, по-друге, об'єктами ринкових відносин можна вважати не тільки тимчасово вільні грошові ресурси, а й валюту також.

Виходячи з усього вищесказаного, ми прийшли до висновку, що міжбанківський ринок у вітчизняній науковій літературі розглядається переважно у вузькому розумінні й найчастіше ототожнюється з одним із його секторів, що характеризується власною специфікою операцій, інструментів та угод. Таке визначення повною мірою не відображає усіх сутнісних характеристик міжбанківського ринку, що є важливими для даного дослідження, тому нами було продовжено пошук й проведено аналіз праць російських та зарубіжних авторів.

Так, було з'ясовано, що серед російських науковців теж домінує підхід, відповідно до якого при визначенні міжбанківського ринку увага звертається лише на його роль у забезпеченні процесу міжбанківського кредитування. Серед вчених, що є прихильниками такого підходу, Є. Ф. Жуков, К. П. Янковський, Г. Белоглазова, Л. Кроливецька (табл. 1). Однак, як зазначалося вище, таке визначення міжбанківського ринку не є всебічним і тому потребує уточнень.

Що стосується зарубіжних вчених, аналіз їхніх праць показав, що вони не приділяють особливої уваги дискусіям з приводу трактування сутності міжбанківського ринку, а найчастіше зосереджуються на дослідженні прикладних аспектів його функціонування. У переважній більшості праць лише опосередковано говориться про те, що саме автори розуміють під поняттям «міжбанківський ринок», і які властивості йому притаманні.

Наприклад, Ч. Еун та Б. Рєснік підходять до вивчення міжбанківського ринку як однієї із складових конверсійного ринку, який, на їх думку, має дворівневу структуру, і формується із оптового (міжбанківського) та роздрібного (клієнтського) ринків. Більша частина конверсійних операцій, як зазначають автори, відбувається саме на міжбанківському ринку, що вказує на важливість останнього при переміщенні іноземної валюти як в межах однієї банківської системи, так і поза її межами. Здійснення цих операцій забезпечується за рахунок існування розгалуженої мережі двосторонніх кореспондентських взаємозв'язків між комерційними банками, які і формують міжбанківський ринок [17].

Однак такий підхід теж не забезпечує необхідної нам повноти при трактуванні сутності міжбанківського ринку, оскільки розглядає його переважно не через призму економічних відносин, а у

інституціонально-організаційні площині, акцентуючи увагу лише на окремих аспектах взаємодії його учасників, зокрема тих, що пов'язані із конвертацією іноземних валют, залишаючи поза увагою інші аспекти.

Такі вчені, як П. Серкю [21] та Д. Мадуро [18], говорячи про міжбанківський ринок, також зосереджуються виключно на тих його функціях, що пов'язані із опосередкуванням конверсійних операцій, здійснюваних між банками.

Натомість П. Хоуелс та К. Бейн вважають міжбанківський ринок однією із складових грошового ринку, розглядаючи його поряд із такими ринками, як ринок депозитних сертифікатів, державних облігацій, операцій репо, обліковим ринком та ринком євровалют. Автори зазначають, що завдяки значним об'ємам операцій даний ринок належить до категорії оптових, і використовується як банківськими установами, так і некредитними інститутами для розміщення своїх надлишкових коштів [22]. Їх думку щодо масштабів здійснюваних на міжбанківському ринку операцій поділяє індійський вчений П. Апте, зазначаючи, що розмір угод міжбанківської торгівлі може досягати декількох мільйонів доларів США або еквівалентний йому у іншій валюті [23].

Таким чином, серед зарубіжних авторів існують як прибічники підходу, що пов'язують функціонування міжбанківського ринку із процесом міжбанківського кредитування, так і автори, які акцентують увагу на конверсійних операціях, що здійснюються на ринку.

**Висновки з проведеного дослідження.** Множинність існуючих підходів до трактування сутності міжбанківського ринку, а також відсутність єдиного комплексного визначення, яке б поєднувало всі аспекти взаємозв'язків між банками, що забезпечуються цим ринком, спонукає нас до розробки власного визначення міжбанківського ринку, яке б повною мірою розкривало його суть та риси в рамках поставленої мети і стало основою для проведення подальшої оцінки ефективності функціонування цього ринку, його окремих секторів та суб'єктів.

#### **Бібліографічний список**

1. Афанасьєв А. А. Гроші та кредит : [навч. посібник] / А. А. Афанасьєв. – 90 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ef.donnu.edu.ua/emk/PredmKat.htm>.
2. Буднік М. М. Фінансовий ринок : [навч. посібник] / Буднік М. М., Мартюшева Л. С., Сабліна Н. В. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 334 с.
3. Васильєва В. В. Фінансовий ринок : [навч. посібник] / В. В. Васильєва, О. Р. Васильченко – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 368 с.
4. Венгер В. В. Фінанси : [навч. посібник] / В. В. Венгер. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 432 с.
5. Волгіна Н. О. Фінансовий ринок : конспект лекцій з дисципліни [для студентів 5 курсу денної і заочної форм навчання спеціальності «Економіка підприємства»] / Н. О. Волгіна ; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. – Х. : ХНАМГ, 2009. – 118 с.
6. Іваницька О. М. Фінансові ринки : [навч. посібник] / О. М. Іваницька. – К. : Вид-во УАДУ, 1999. – 96 с.
7. Іванов В. М. Фінансовий ринок : [конспект лекцій] / В. М. Іванов. – К. : МАУП, 2001. – 112 с.
8. Коваленко Д. І. Гроші та кредит: теорія і практика : [навч. посібник] / Д. І. Коваленко. – К. : Центр учбової літератури, 2010. – 344 с.
9. Маслова С. О. Фінансовий ринок : [навч. посібник] / С. О. Маслова, О. А. Опалов. – К. : Каравела, 2008. – 288 с.
10. Банківські операції : [підручник] / [Міщенко В. І., Слав'янська Н. Г., Коренева О. Г. та ін.]. – К. : Знання, 2006. – 727 с.
11. Смолянська О. Ю. Фінансовий ринок : [навч. посібник] / О. Ю. Смолянська. – К. : Центр навчальної літератури, 2005. – 384 с.
12. Щетинін А. І. Гроші та кредит : [підручник] / А. І. Щетинін. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 432 с.
13. Белоглазова Г. Финансовые рынки и финансово-кредитные институты : [учебное пособие] / Г. Белоглазова, Л. Кроливецкая. – СПб. : Питер, 2013. – 384 с.
14. Жуков Е. Ф. Деньги, кредит, банки : [практикум] / Е. Ф. Жуков. – М. : Волтерс Клувер, 2010 – 432 с.
15. Янковский К. П. Инвестиции [Текст] / К. П. Янковский. – СПб. : Питер, 2008. – 368 с.
16. Anthony S. Foreign Exchange in Practice: The New Environment [Text] / S. Anthony. – N. Y. : Palgrave MacMillan, 2003. – 392 p.
17. Eun C. S. International Financial Management [Text] / C. S. Eun, B. G. Resnick. – [3rd ed.]. – The McGraw-Hill Companies, 2004. – 521 p.
18. Madura J. International Financial Management [Text] / J. Madura. – South-Western, Cengage learning, 2012. – 708 p.

19. Показатели финансовой устойчивости: руководство по составлению [Текст] / Международный Валютный Фонд. – Вашингтон, округ Колумбия, США: Международный Валютный Фонд, 2007. – 312 с.
20. Roberts R. The City: A Guide to London's Global Financial Centre [Text] / R. Roberts. – Profile Books Ltd, Economist books, 2008. – 376 p.
21. Sercu P. International Finance: Putting Theory Into Practice [Text] / P. Sercu. – Katholieke Universiteit Leuven, 2008. – 748 p.
22. Howells P. Financial markets and institutions [Text] / P. Howells, K. Bain. – [5th ed.]. – Pearson Education, 2007. – 432 p.
23. Apte P. G. International Finance: A Business Perspective [Text] / P. G. Apte. – Tata McGraw-Hill, 2008. – 380 p.

#### Анотація

*У статті розглянуто існуючі підходи до визначення категорії міжбанківський ринок. Виявлено характерні особливості міжбанківського ринку, які відзначають вітчизняні та зарубіжні автори. Встановлено, що домінує у вітчизняній науковій літературі визначення міжбанківського ринку повною мірою не відображає усіх його сутнісних характеристик, що є важливими для подальшого його вивчення, і тому потребує уточнень, зокрема розширення переліку об'єктів та інструментів ринку. Серед перспектив майбутніх досліджень – розробка власного визначення міжбанківського ринку, яке б повною мірою відображало усі його властивості.*

**Ключові слова:** міжбанківський ринок, визначення сутності, банківська система.

#### Аннотация

*В статье рассмотрено существующие подходы к определению категории межбанковский рынок. Выделены характерные особенности межбанковского рынка, которые отмечают отечественные и зарубежные авторы. Установлено, что доминирующее в отечественной научной литературе определение межбанковского рынка полностью не отражает всех его существенных характеристик, важных для дальнейшего его изучения, и поэтому требует уточнения, в особенности перечня предполагаемых объектов и инструментов рынка. Среди возможных перспектив дальнейших исследований – разработка собственного определения межбанковского рынка, которое бы сполна отражало все его свойства.*

**Ключевые слова:** межбанковский рынок; определение сущности, банковская система.

#### Annotation

*The article considers existing approaches to the definition of the interbank market. Characteristics of the interbank market signed by local and foreign authors were highlighted. There was found that dominant in the domestic scientific literature definition of the interbank market does not reflect all of its essential characteristics which are important for its further study, and therefore requires clarification, particularly in the list of subjects and tools. Among the possible prospects of further research is the development of our individual definition of the interbank market, which would fully reflect all of its properties.*

**Key words:** interbank market, definition, banking system.